

АНАЛІЗ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ ТА РІВНЯ ОПОДАТКУВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Антонюк Н.А., Іваній В.О.

Незважаючи на те, що проблема податкового навантаження (тягаря) є предметом наукових досліджень ще з XVIII ст., вона й сьогодні залишається не до кінця з'ясованою.

До недостатньо вивчених і дискусійних аспектів проблеми податкового навантаження можна віднести: нестачу в українській науці сучасних теоретичних досліджень проблеми податкового навантаження; відсутність методики розрахунку показника, який би характеризував рівень оподаткування економіки; брак достатніх критеріїв для оцінки рівня оподаткування економіки тієї чи іншої країни; відсутність єдиних підходів до визначення показника рівня оподаткування окремих суб'єктів господарювання.

Ефекти оподаткування для фізичних осіб є предметом детального аналізу теорії оподаткування в економіці добробуту. Згідно з цією теорією, наслідком сплати податку індивідом є погіршення його добробуту. Таке погіршення, у свою чергу, викликане ефектами доходу й заміщення.

Теорія добробуту передбачає, що рівень оподаткування протиставляється зустрічним послугам держави, адже після сплати податків індивід тільки змінює комбінацію споживчих благ, зменшуючи приватне споживання товарів і послуг та збільшуючи своє споживання за рахунок суспільних благ, джерелом фінансування яких слугують податки.

У теоретичних дослідженнях, присвячених питанням впливу податків на їх платників, податковий тягар на юридичну особу не розглядається. Пояснюється це ефектом перекидання податків, внаслідок якого формальний і реальний платники податку не збігаються. Через механізм цін податки, формально внесені до бюджету юридичною особою, можуть частково або повністю перекидатися на покупців товарів і послуг або на продавців факторів виробництва. Щодо тієї частини податкового тягаря, яка через механізм цін не перекидається на покупців і продавців, то її реальними носіями є власники фірм, її працівники, клієнти.

Аналіз публікацій присвячених проблемі вимірювання податкового тягаря на підприємство свідчить, що у формулах розрахунку відповідного показника фігурують суми податків, внесених підприємством до бюджету згідно з чинним законодавством, без

урахування ефекту їх перекладання. Пояснити цей факт можна як небажанням вдаватися у теоретичні тонкощі, так і складністю необхідних досліджень.

Поняття "податковий тягар на економіку (суспільство)" об'єднує декілька ефектів: ефект зменшення виробництва і споживання приватних благ, яке не компенсується зростанням виробництва і споживання суспільних благ внаслідок нераціонального використання державою податкових надходжень; неявний ефект зниження економічної ефективності внаслідок падіння виробництва і споживання оподатковуваних товарів нижче від оптимального рівня; ефект зменшення справедливості у розподілі суспільного багатства внаслідок оподаткування.

Враховуючи усі ці ефекти, можна скласти уявлення про податковий тягар в умовах сучасної демократичної держави. Водночас неможливість їх точного математичного виміру унеможливорює формалізацію податкового тягара та його кількісну оцінку, а також спричиняє обмеження його аналізу теоретичними міркуваннями.

Що ж до податкової політики 2005 р. в Україні, то попередній аналіз дозволяє зробити такі висновки: зростання податкового коефіцієнта засвідчило, що податкова система України має значний фіскальний потенціал; оскільки податковий коефіцієнт зріс переважно за рахунок підвищення податкового навантаження на платників податків, які користувалися податковими пільгами та ухилялися від сплати податків, то його зростання могло вплинути на їх інвестиційну активність, що матиме не стільки короткострокові, скільки довгострокові наслідки для економічного зростання. подальше зменшення податкового тягара в Україні не є рівнозначним зниженню податкового коефіцієнта. Останній потребуватиме обов'язкового зниження лише в разі перевищення граничної межі податкових вилучень. За інших умов зменшення податкового тягара може відбуватися шляхом проведення ефективної бюджетної політики, що є запорукою зменшення деформацій в оподаткуванні, а також реалізації принципів еквівалентності, рівності та справедливості.

До факторів, які могли спричинити зростання податкового тягара в Україні, можна віднести зумовлені особливостями бюджетної політики зміни у структурі суспільних благ, профінансованих за рахунок податків та інших обов'язкових платежів, які могли посилити нееквівалентність в оподаткуванні окремих груп платників податків.